

สาระกกล้วยไม้:

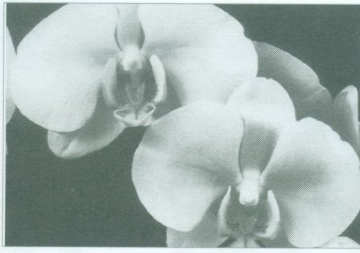
การตั้งชื่อกล้วยไม้

ดร. สห ตูลพงษ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ภาควิชาพืชสวน
คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้

การตั้งชื่อกล้วยไม้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการเรียกชื่อจนเกิดความเข้าใจตรงกันในสังคมหรือเป็นสากลระหว่างผู้ซื้อ ผู้ขาย และผู้เก็บรวบรวมโดยเริ่มจากการจัดหมวดหมู่ในระดับเล็กก่อนแล้วจึงขยายให้ใหญ่ขึ้นจนครอบคลุมกล้วยไม้หรือพืชอื่นๆ เช่น วงศ์ (Family) จะลงท้ายชื่อด้วย -aceae ตัวอย่าง *Orchidaceae* (วงศ์กล้วยไม้) วงศ์ย่อยหรือสับแฟมิลี (Subfamily) ลงท้ายชื่อด้วย -oideae ชูเปอริไทรบ์ (Supertribe) หมวดหรือไทรบ์ (Tribe) ลงท้ายชื่อด้วย -eae หมวดย่อยหรือสับไทรบ์ (Subtribe) ลงท้ายชื่อด้วย -inae สกุลหรือจีนัส (Genus) สกุลย่อยหรือสับจีนัส (Subgenus) เสกชั่น (Section) สับเสกชั่น (Subsection) ซีรีส์ (Series) สับซีรีส์ (Subseries) ชนิดหรือสปีชีส์ (Species) ชนิดย่อยหรือสับสปีชีส์ (Subspecies) วาไรตี้ (Variety) สับวาไรตี้ (Subvariety) ฟอรัม (Form) และสับฟอรัม (Subform)

ตามลำดับ ตั้งแต่ปี 1753 มีการให้ชื่อวิทยาศาสตร์เป็นการตั้งชื่อพืชให้มี 2 ส่วน (Binomial System of Nomenclature) โดย Carolus Linnaeus (คาโรลัส ลินเนียส) ซึ่งประกอบด้วยชื่อสกุล (Genus) ขึ้นต้นด้วยตัวใหญ่ ชื่อชนิด (specific epithet or species epithet) ซึ่งเป็นคุณศัพท์หรือส่วนขยาย จะขึ้นต้นด้วยตัวเล็ก ทำหน้าที่ขยายชื่อสกุลโดยเฉพาะเจาะจงว่าเป็นพืชต้นไหน อาจมีชื่อพันธุ์หรือพันธุ์ปลูกหรือชนิดย่อย (sub-species) และชื่อย่อของผู้ตั้งชื่อรวมอยู่ด้วยจึงนับว่าเป็นสากลและเข้าใจกันมากที่สุด จะมีการพิมพ์เป็นภาษาลาตินด้วยตัวเอียงหรือถ้าเขียนจะขีดเส้นใต้ทั้ง 2 ส่วนนี้เพื่อให้สังเกตเห็นความแตกต่างจากข้อความอื่น ดังนั้นชื่อวิทยาศาสตร์ของพืช 1 ชนิด จะมีเพียง 1 ชื่อเท่านั้น ส่วนการตรวจหาชื่อวิทยาศาสตร์ของพืช (Plant Identification) และหมวดหมู่จากระบบที่มีอยู่แล้ว ว่ามีความเหมือนหรือความแตกต่างทางลักษณะจากพืชที่รู้จักแล้วอย่างไร จะทำให้ง่ายต่อการตั้งชื่อวิทยาศาสตร์ขึ้นใหม่ นอกจากนี้การตั้งชื่อวิทยาศาสตร์ยังเป็นสิ่งสำคัญที่ใช้ในการศึกษาพฤกษานุกรมวิธาน ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันอย่างสากลเพราะการเรียกชื่อกล้วยไม้ชนิดเดียวกันแต่ต่างท้องถิ่นมักมีชื่อเรียกทั่วไป (common name) ไม่เหมือนกัน ในกล้วยไม้ชนิดเดียวกันอาจมีชื่อต่างกัน เช่น *Dendrobium cariniferum* Rchb.f. มีชื่อเรียกทั่วไปของ “เอื้องเงินแดง” “เอื้องกาจก” “เอื้องตั้ง” “เอื้องแซะเหลือง” และ “เอื้องแซะแดง” หรือ *Dendrobium crumenatum* Sw. มีชื่อเรียกทั่วไปว่า “หวายตะมอย” “นกระยาง” “บวบกลางหาว” “แล้พระอินทร์” และ “เอื้องมะลิ” หรือกล้วยไม้ต่างชนิดกันอาจมีชื่อเรียกเหมือนหรือ

กล้วยไม้พระนาม “แคทลียา ควีนสิริกิติ์” (ซ้าย) “ฟาแลนนอพซิส ปรีนเซสจุฬารภรณ์” (กลาง) และกล้วยไม้พระราชทานนาม “นิมมานนรดี” (ขวา)

ที่มา: วีระชัย (2551ข)

มีชื่อพ้องกันได้ เช่น “เอื้องสาย” เป็นชื่อเรียกของ *Dendrobium anosmum* Lindl. และ *Dendrobium aphyllum* (Roxb.) Fischer หรือ “เอื้องเทียน” เป็นชื่อเรียกทั่วไปของ *Coelogyne brachyptera* Rchb. f. และ *Papilionanthe teres* (Roxb.) Schltr. เป็นต้น

จะขอยกตัวอย่างชื่อกล้วยไม้พระราชทานนามและกล้วยไม้พระนาม เช่น **แคทลียา ควีนสิริกิติ์** (*Cattleya Queen Sirikit*) เป็นกล้วยไม้ลูกผสมระหว่าง *Cattleya Bow Bells* X *Cattleya O'brieniana* var. *alba* โดย Black & Flory Ltd. เป็นผู้ผสมและได้จดทะเบียนชื่อพันธุ์ไว้ว่า “*Exquisite*” ในปี 2501 ได้รับรางวัลยอดเยี่ยม A.M./RHS. จาก The Royal Horticultural Society ของประเทศอังกฤษ ด้วยสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถทรงโปรดฯ สนับสนุนให้มีการอนุรักษ์พันธุ์พันธุ์ที่ป่าไม้และพันธุ์ไม้หายากพันธุ์ตลอดมา จึงได้มีการขอพระราชทานพระราชานุญาตอัญเชิญพระนามาภิไธยใช้เรียกชื่อกล้วยไม้พันธุ์นี้ว่า “**แคทลียาควีนสิริกิติ์**” และต่อมาได้มีการปรับปรุงพันธุ์และคัดพันธุ์ที่ทนร้อนจนสามารถปลูกได้ดีในประเทศไทย จึงให้ชื่อสายพันธุ์ใหม่ว่า “**Diamond Crown**” และได้รับรางวัลยอดเยี่ยม A.M./RSPC. จากสมาคมพฤกษชาติแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ กรุงเทพฯ อีกด้วย

สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถทรงโปรดการเสด็จฯ ทอดพระเนตรพรรณไม้แปลกและหายากโดยเฉพาะกล้วยไม้ และเมื่อครั้งเสด็จฯ ทอดพระเนตรพรรณไม้ป่า ณ บริเวณโคกนกกระบาและลานสุริยัน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูหลวง จังหวัดเลย ในเดือนมีนาคม 2534 ได้ทอดพระเนตรต้นกล้วยไม้ป่าหายาก และพบได้ไม่บ่อยนักมีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Eria amica* Rchb.f. (กล้วยไม้ดิน/อิงอาศัยชื่อเอื้องนึมหรือเอื้องผีพราย) กำลังออกดอกสวยงาม ยังไม่มีชื่อสามัญเรียกอย่างเป็นทางการ จึงทรงโปรดพระราชทานชื่อให้ว่า “**นิมมานนรดี**” ทั้งยังมีกล้วยไม้ดินชื่อเอื้องศรีประจิม (*Sirindhornia nirabilis* H. A. Pedersen & P. Suksathan) เอื้องศรีอาคเนย์ (*Sirindhornia monophylla* (Collett & Hemsl.) H. A. Pedersen & P. Suksathan) และเอื้องศรีเชียงดาว (*Sirindhornia pulchella* H. A. Pedersen & S. Indhamusika) ซึ่งมีชื่อสกุล (Genus) ได้รับพระราชทานนามจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และเมื่อเดือนสิงหาคม 2542 รัฐมนตรีว่าการ

กระทรวงเกษตรและที่ดิน ในนามรัฐบาลของประเทศศรีลังกาได้นำกล้วยไม้ “**ฟาแลนนอพซิส ปรีนเซสจุฬารภรณ์**” (*Phalaenopsis Princess Chulabhorn*) ซึ่งเป็นกล้วยไม้ฟาแลนนอพซิสลูกผสมที่ได้จากสายพันธุ์พ่อแม่ที่มีความสวยงามดังมาอย่างโดดเด่นมายาวนานของศรีลังกาได้แก่ “*Phalaenopsis Rose Miva*” X “*Phalaenopsis Kandy Queen*” (“*ฟาแลนนอพซิส* โรส ไมวา” X “*ฟาแลนนอพซิส* แคนดี้ ควีน”) แต่ศาสตราจารย์ ดร. สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ณ สวนพฤกษศาสตร์เปราเดเนีย (Royal Botanical Garden Peradeniya) เมืองแคนดี้ ระหว่างที่เสด็จเยือนสาธารณรัฐสังคมนิยมประชาธิปไตยศรีลังกา เป็นต้น

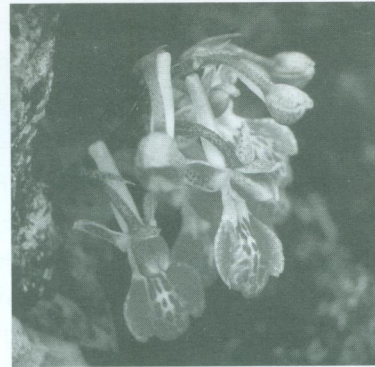
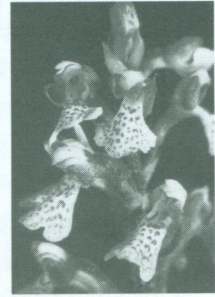
การตั้งชื่อกล้วยไม้ใหม่ เราจะทำเมื่อพบว่าต้นกล้วยไม้นั้นไม่สามารถจัดเข้ากับหมวดหมู่ที่มีอยู่เดิม การตั้งชื่อกล้วยไม้นี้ยังทำให้เราสามารถเข้าถึงข้อมูลของกล้วยไม้นั้นๆ ได้ง่ายขึ้น และยังสามารถสรุปขั้นตอนในการวิวัฒนาการได้จากการรวบรวมข้อมูลหลายๆ ด้าน มาประมวลเข้าด้วยกัน เช่น พันธุศาสตร์ นิเวศวิทยา ภูมิศาสตร์พืช ชีววิทยาการสืบพันธุ์ สันฐานวิทยาและกายวิภาคศาสตร์ เป็นต้น ซึ่งชื่อวิทยาศาสตร์ของกล้วยไม้พันธุ์นี้จะต้องเป็นตัวเอียงหรือถ้าใช้วิธีเขียนจะต้องขีดเส้นใต้เสมอ ยกเว้นชื่อของผู้ให้ชื่อต้นกล้วยไม้นั้น ส่วนอักษรตัวแรกของชื่อสกุล (Genus) จะต้องเป็นตัวใหญ่ตามด้วยตัวเล็ก ส่วนชื่อชนิด (species) จะต้องเป็นตัวเล็กทั้งหมด การตั้งชื่อของกล้วยไม้โดยทั่วไปจะตั้งชื่อต้นกล้วยไม้จาก (ก) **ต้นกล้วยไม้ที่พบใหม่** (แต่ศาสตราจารย์ ดร. ระพี สาคริก ได้กล่าวไว้ว่า ต้นกล้วยไม้ที่พบต้นใหม่นี้ไม่ใช่ของใหม่ แต่จะมีอยู่แล้วใน

กระบว
เพียงแต่
สำหรับก
ด้านอนุ
ท้ายชื่อ
ฐานชื่อ
เพียงท
Micro
macula
Seiden
วิทยา
ภาษา
นั้นๆ
ผู้ศึกษา
เป็นต้น
สอบชื่อ
และยัง
ศาสตร์
พ. ศ. 2
ยังเป็น
เชียงค
พระนา
สกุล Si
สยาม
Peder
(Colle
Sirindh
นอกจาก
ขอยก
ได้แก่
(Gen
เป็นเก
หรือส
หรือส
ดิลิม
รองเท
เตียน
Rhy
gigan
“รูป
Aerid
(J. J.
Rchb
(Lind
Blum
เดินโด

กระบวนการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติร่วมกับพันธุ์ไม้ชนิดอื่นๆ มาเป็นเวลานาน เพียงแต่มนุษย์ได้ค้นพบใหม่เท่านั้น การตั้งชื่อขึ้นมาใหม่โดยคำนึงถึงประโยชน์ สำหรับการเรียนรู้และมีระบบการตั้งชื่อที่ถูกต้อง มีมาตรฐานจากนักพฤกษศาสตร์ ด้านอนุกรมวิธาน (Taxonomy) ร่วมกับเอกสารข้อมูลที่ยอมรับกันมาแล้วพร้อมต่อ ทำชื่อกล้วยไม้ที่ตั้งขึ้นใหม่ด้วยชื่อ (อาจเป็นชื่อย่อ แต่จะมีข้อมูลชื่อเต็มบรรจุอยู่ในฐานข้อมูลกลาง) ของผู้พิจารณาตรวจสอบการตั้งชื่อกล้วยไม้ต้นนั้นๆ ซึ่งอาจจะมีเพียงท่านเดียวหรือหลายท่านก็ได้และประกาศตั้งชื่ออย่างเป็นทางการดังตัวอย่างเช่น *Micropera thailandica* (Seidenf. & Smitinand) Garay, *Pomatocalpa maculosum* var. *andamanicum* S. Watthana, *Schoenorchis fragrans* Seidenf. & Smitinand, *Trias intermedia* Seidenf. & Smitinand ชื่อวิทยาศาสตร์ที่ถูกตั้งขึ้นโดยทั่วไปจะมีรากศัพท์และความหมายมาจากภาษากรีกและภาษาละติน ความหมายส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับลักษณะเด่นๆ ของต้นกล้วยไม้ต้นนั้นๆ หรือนำเอาชื่อบุคคลมาตั้งเป็นชื่อชนิดหรือชื่อสกุลเพื่อเป็นเกียรติให้กับบุคคล ผู้ศึกษา ผู้ค้นพบหรือทำคุณประโยชน์ให้กับสังคมหรือเป็นชื่อของสถานที่ที่พบครั้งแรก เป็นต้น

ในอดีตมีการสำรวจกล้วยไม้ไทยและจัดเก็บรวบรวมตัวอย่างเพื่อการตรวจสอบชื่อวิทยาศาสตร์ที่ถูกตั้งโดยนายแพทย์ A. F. G. Kerr (2420-2485) ชาวไอร์แลนด์ และมีต่อมาก็หลายยุคสมัย โดยเฉพาะระหว่างปี พ.ศ. 2463-2538 เป็นของ ศาสตราจารย์ ดร. เต็ม สมิตินันท์ และ Professor Dr. Gunnar Seidenfaden ในปี พ.ศ. 2451-2544 จนถึงปี พ.ศ. 2545 มีตัวอย่างการตั้งชื่อกล้วยไม้ค้นพบใหม่และยังเป็นกล้วยไม้สกุลใหม่ของโลกในประเทศไทยจากเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ โดยนักพฤกษศาสตร์ จากสวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ร่วมกับนักพฤกษศาสตร์จากประเทศเดนมาร์กอันได้แก่กล้วยไม้ดินสกุล *Sirindhornia* ซึ่งเป็นชื่อที่ได้รับพระราชทานนามจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีดังกล่าวมาแล้ว 3 สกุลดังนี้ *Sirindhornia mirabilis* H. A. Pedersen & P. Suksathan (เอื้องศรีประจิม) *Sirindhornia monophylla* (Collett & Hemsl.) H. A. Pedersen & P. Suksathan (เอื้องศรีอาคเนย์) *Sirindhornia pulchella* H. A. Pedersen & S. Indhamusika (เอื้องศรีเชียงดาว) นอกจากนี้ยังมีรูปแบบของการตั้งชื่อ ซึ่งพอจะแบ่งออกได้ 3 ลักษณะด้วยกันและจะขอยกตัวอย่างเฉพาะการตั้งชื่อกล้วยไม้ที่มีชื่อเกี่ยวข้องกับประเทศไทยเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่

- 1) การตั้งชื่อตามลักษณะทางสัณฐานวิทยาของกล้วยไม้ (Morphological Characteristics) เช่น กล้วยไม้ที่มีชื่อสกุล (Genus) หมายถึง “รูปร่าง ลักษณะ” ได้แก่ *Spiranthes speciosa* Rich. (กล้วยไม้ดินสกุลสไปแรนเทสหรือสกุลผักไผ่น้ำมีลักษณะช่อดอกเป็นเกลียว) กล้วยไม้ที่มีชื่อชนิด (species) หมายถึง “สีดอก” เช่น *Eria discolor* Lindl. (กล้วยไม้ดิน/อิงอาศัยสกุลเอเรียหรือสกุลเอื้องน่มหรือสกุลตะขาบขาวดอกมีสองสีหรือบนดอกมีสีต่างกันชื่อเอื้องตาลหิน) *Cymbidium bicolor* Lindl. (กล้วยไม้ดิน/อิงอาศัยสกุลซิมบิเดียมหรือสกุลกะเหรี่ยงมีสีดอกสองสีชื่อกะเหรี่ยงสองสี) *Paphiopedilum concolor* (Lindl.) Pfitz. (กล้วยไม้ดิน/อิงอาศัยสกุลแพพิโอเพดิลัมหรือสกุลรองเท้านารีมีดอกสีเดียวตลอดชื่อเหลืองปราจีน) *Paphiopedilum niveum* (Rchb. f.) Stein. (กล้วยไม้ดิน/อิงอาศัยสกุลรองเท้านารีมีดอกสีขาวหิมะชื่อขาวสตูล) *Thunia alba* (Lindl.) Rchb. f. (กล้วยไม้ดินสกุลทูนียาหรือสกุลเอื้องงาช้างมีดอกสีขาวช่อดีงหรือพอกุ๊ก) “ขนาด” *Doritis minus* (Seidenf.) T. Yukawa & K. Kita (กล้วยไม้ดินสกุลดอริทิสหรือสกุลม้าวิ่งมีดอกขนาดเล็กกว่า) *Rhynchostylis gigantea* (Lindl.) Ridl. (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลรินโคสทิลิสหรือสกุลช้างมีความสูงหรือใหญ่ผิดปกติชื่อช้างกระ) *Vandopsis gigantea* (Lindl.) Pfitzer (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลแวนดอปซิสหรือสกุลพญาฉัตรต้นมีความสูงหรือใหญ่ผิดปกติชื่อพญาฉัตรต้นหรือช้างไส้ตัน) “รูปร่าง ลักษณะ” *Aerides multiflora* Roxb. (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลแอริเดิสหรือสกุลเอื้องกุหลาบมีจำนวนดอกในช่อมากชื่อมาลัยแดง) *Aerides odorata* Lour. (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลเอื้องกุหลาบดอกมีกลิ่นหอมชื่อเอื้องกุหลาบกระเป่าปัด) *Bulbophyllum odoratissimum* (J. J. Sm.) Lindl. (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลบัลโบฟิลลัมหรือสกุลสิงโตดอกมีกลิ่นหอมมากชื่อสิงโตโคมไฟ) *Schoenorchis fragrans* (Par. & Rchb. f.) Seidenf. & Smiti. (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลเชินออร์คิสดอกมีกลิ่นหอมชื่อเอื้องจิวหรือเอื้องมณีรัตนา) *Cirrhopetalum auratum* (Lindl.) Rchb. f. (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลคิโรเพตาลัมหรือสกุลเอื้องพัดมีกลีบดอกประดับด้วยทองชื่อสิงโตรม) *Cleisostoma elegans* Blume (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลเคลโซสโตมาหรือสกุลเขาแพะมีรูปทรงสวยงาม) *Dendrobium grande* Hook. f. (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลเด็นโดรเบียมหรือสกุลหาวมีใบใหญ่ชื่อเอื้องแผงใบใหญ่) *Dendrobium senile* C. S. P. Parish & Rchb. f. (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลหาว

กล้วยไม้พระนาม “*Sirindhornia mirabilis*” (บนซ้าย)
“*Sirindhorn monophylla*” (บนขวา)
และ “*Sirindhorn pulchella*” (ล่าง)

ที่มา: วีระชัย (2551ข)

ลำลูกกล้วยมีขนสีขาวชื่อเอื้องมือชะนี) *Dendrobium trigonopus* Rchb. f. (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลหวายมีก้านดอกและรังไข่เป็นสันสามเหลี่ยมชื่อเอื้องคำเหลี่ยม) *Eria biflora* Griff. (กล้วยไม้ดิน/อิงอาศัยสกุลเอเรียมีดอกสองดอกต่อชื่อเอื้องอินจัน) *Eria obesa* Lindl. (กล้วยไม้ดินสกุลเอเรียมีลำลูกกล้วยอ้วนหรืออวบน้ำชื่อเอื้องแจกันเงิน) *Eria pubescens* Lindl. (กล้วยไม้ดินสกุลเอเรียหลังกลีบและก้านดอกมีขนชื่อเอื้องคำหิน) *Epipogium roseum* (D. Don) Lindl. (กล้วยไม้ดิน/กินซากสกุลเอพิโพกิอุมหรือสกุลกล้วยปลวกมีดอกคล้ายกุหลาบชื่อกล้วยมด) *Eria densa* Ridl. (กล้วยไม้ดินสกุลเอเรียมีดอกในข้อแน่นชื่อเอื้องช่องวงช้าง) *Pholidota articulata* Lindl. (กล้วยไม้ดินสกุลโพลิดอตาหรือสกุลเอื้องลำต่อมีลำลูกกล้วยเชื่อมต่อกันเป็นเส้นชื่อเอื้องลำต่อ) หรือ *Pholidota recurva* Lindl. (กล้วยไม้ดินสกุลเอื้องลำต่อมีข้อดอกโค้งห้อยลงชื่อเอื้องเหลี่ยมลำต่อ) ส่วนกล้วยไม้ที่มีชื่อชนิดย่อย (sub-species) หมายถึง “สีดอก” ได้แก่ *Aerides falcata* var. *alba* (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลเอื้องกุหลาบชนิดย่อยมีดอกสีขาวชื่อเอื้องกุหลาบกระเป่าเปิดเผือก) *Aerides flabellata* var. *alba* (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลเอื้องกุหลาบชนิดย่อยมีดอกสีขาวชื่อกุหลาบอินทจักรเผือก) *Cymbidium aloifolium* var. *alba* (กล้วยไม้ดิน/อิงอาศัยสกุลกะเรกะร่อนชนิดย่อยมีดอกสีขาวชื่อกะเรกะร่อนเผือก) *Dendrobium aphyllum* var. *alba* (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลหวายชนิดย่อยมีดอกสีขาวชื่อเอื้องสายเผือก) *Dendrobium lituiflorum* var. *alba* (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลหวายชนิดย่อยมีดอกสีขาวชื่อเอื้องสายม่วงเผือกหรือเอื้องครั้งสายยาวเผือก) *Dendrobium pulchellum* var. *alba* (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลหวายชนิดย่อยมีดอกสีขาวชื่อเอื้องชางนาวเผือก) *Dendrobium secundum* var. *alba* (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลหวายชนิดย่อยมีดอกสีขาวชื่อเอื้องแปรงสีฟันเผือก) *Phaius tankervilleae* var. *alba* (กล้วยไม้ดินสกุลเอื้องพร้าวชนิดย่อยมีดอกสีขาวชื่อเอื้องพร้าวเผือก) *Phalaenopsis cornu-cervi* var. *alba* (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลฟาแลนนอพซิสหรือสกุลเอื้องม้าลายเสือชนิดย่อยมีดอกสีขาวชื่อเขากวางอ่อนเผือก) *Schoenorchis fragrans* var. *alba* (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลเชินออร์คิสหรือสกุลเอื้องจิวชนิดย่อยมีดอกสีขาวชื่อเอื้องจิวเผือก) *Staurochilus loratus* var. *alba* (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลสทอโรคีสหรือสกุลเสือโคร่งชนิดย่อยมีดอกสีขาวชื่อเสือโคร่งเผือก) *Vanda coerulea* var. *alba* (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลแวนดาหรือสกุลสามปอยชนิดย่อยมีดอกสีขาวชื่อฟ้ามุ่ยเผือก) *Vanda lilacina* var. *alba* (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลแวนดาชนิดย่อยมีดอกสีขาวชื่อเข็มขาวเผือก) *Vanda liouvillei* var. *alba* (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลแวนดาชนิดย่อยมีดอกสีขาวชื่อสามปอยหางปลาเผือก) เป็นต้น

2) การตั้งชื่อกล้วยไม้เพื่อเป็นเกียรติกับบุคคล (Genus or Specy Eponymy) กลุ่มสกุล (Genus) ได้แก่ สกุล *Sirindhornia* ซึ่งเป็นชื่อที่ได้รับพระราชทานนามจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้แก่ *Sirindhornia mirabilis* H. A. Pedersen & P. Suksathan (กล้วยไม้ดินชื่อเอื้องศรีประจิม) *Sirindhornia monophylla* (Collett & Hemsl.) H. A. Pedersen & P. Suksathan (กล้วยไม้ดินชื่อเอื้องศรีอาคเนย์) *Sirindhornia pulchella* H. A. Pedersen & S. Indhamusika (กล้วยไม้ดินชื่อเอื้องศรีเชียงดาว) *Smitinandia helferi* (Hk. F.) Garay (ศ. ดร. เต็ม สมิตินันท์ ผู้เชี่ยวชาญสาขาพฤกษศาสตร์ป่าไม้ กรมป่าไม้เป็นกล้วยไม้อิงอาศัยยังไม่มีที่ตั้งชื่อสามัญ) *Smitinandia micrantha* Holttum (กล้วยไม้อิงอาศัยชื่อเข็มหนูหรือกุหลาบแดง) กลุ่มชนิด (Species) ได้แก่ *Pecteilis sagarikii* Seidenf. (ศ. ดร. ระพี สาคริก บิดากล้วยไม้ไทยเป็นกล้วยไม้ดินสกุลเพคเทิลิสหรือสกุลนางอ้วสาคริกชื่อนางอ้วสาคริก) *Dendrobium chittimae* Seidenf. (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลหวายชื่อจิตติมา) *Dendrobium sukhakulii* Hort. (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลหวายชื่อหวายสุขะกุล) *Paphiopedilum sukhakulii* Schoser & Senghas (กล้วยไม้ดิน/อิงอาศัยชื่อรองเท้านารีปักแมลงปอหรือรองเท้านารีสุขะกุล) และกลุ่มชื่อชนิดย่อย (sub-species) ได้แก่ *Phyncostylis gigantea* var. *rubrum* Sagarik (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลช้างชื่อช้างแดงสาคริก)

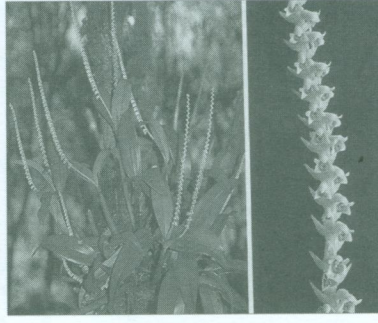
3) การตั้งชื่อกล้วยไม้ตามถิ่นฐาน (Places) ซึ่งเป็นการค้นพบครั้งแรก และมีการตั้งชื่ออย่างถูกต้องตามหลักสากล ดังมีตัวอย่างกล้วยไม้มีชื่อสกุล (Genus) ว่า “ไทย” ได้แก่ *Thaia* spp. Seidenf. (กล้วยไม้ดิน/กินซากสกุลธาโอหรือสกุลศรีสยาม) กลุ่มที่มี

กล้วยไม้ที่มีชื่อชนิดว่า “สยาม” เอื้องดินสยาม *Anoectochilus siamensis* (บน) สิงโตสยาม *Bulbophyllum siamensis* (กลาง) และว่านจุงนาง *Geodorum siamensis* (ล่าง)

ที่มา: วีระชัย (2551ก); อภจันทร์ (2546)

ชื่อชนิด
(กล้วยไม้
ได้แก่
นกลุ่ม
(กล้วยไม้
(กล้วยไม้
Rchb
Cerat
ภายใน
สกุลก
กินซาก
siam
เชียง
ทับทิม
อิงอาศัย
Lindl.
ex Do
Habel
siam
New
siam
siam
(spec
สกุลอ
(กล้วย
thaila
เชียงด
โบฟิล์ม
ราโตส
สกุลไ
thaila

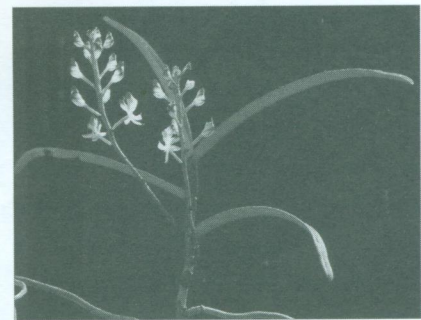
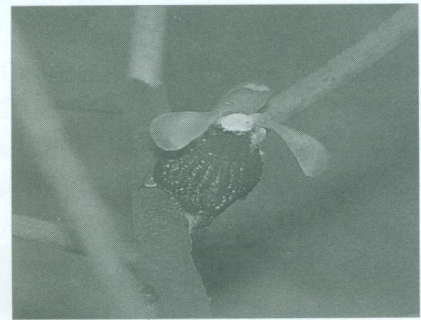
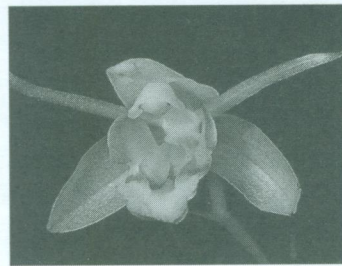

กล้วยไม้มีชื่อชนิดว่า “สยาม” เอื้องแคระ *Didymoplexiella siamensis* (ชาย)
เอื้องตะขาบขาว *Eria siamensis* (ขาว)
และวานิลลาหรือพลูช้าง *Vanilla siamensis* (ล่างชาย)

ที่มา: วีระชัย (2551ข); อดิพันธ์ (2546)

เอื้องเทียนไทย *Goodyera thailandica* R. Br. (กล้วยไม้ดินสกุลกุติเอราหรือสกุลขาว ลอพบที่เขาใหญ่ นครราชสีมา)
Habenaria thailandica Willd. (กล้วยไม้ดินสกุลฮาเบนาเรียหรือสกุลสังหินพบที่ดอย เชียงดาว เชียงใหม่)
Ipsea thailandica Lindl. (กล้วยไม้ดินสกุลอิพิซีหรือสกุลแมว ขโมยพบที่กาญจนบุรี)
Luisia thailandica Seidenf. (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลลูเซียหรือ สกุงลูเซียวกปากม่วงชื่อเอื้องลิ้นดำ)
Micropera thailandica (Seidenf. & Smitinand) Garay (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุล มิคโรเพราหรือสกุลแมลงปอทองชื่อเอื้องต่อ หัวแดง)
Sarcoglyphis thailandica Garay (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลแซคโคลาปิ ออบซิสหรือสกุลเอื้องปากเหนียว)
Sunipia thailandica Buch.-Ham. Ex Lindl. &

ชื่อชนิด (species) ว่า “อินโดจีน” *Phaius indochinensis* Seidenf. & Ormer. (กล้วยไม้ดินสกุลไฟอูสหรือเอื้องพร้าว) กลุ่มที่มีชื่อชนิด (species) ว่า “สยาม” ได้แก่ *Anoectochilus siamensis* Schltr. (กล้วยไม้ดินสกุลอะโนเอ็คโตคิลอูสหรือสกุล นกคุ้มไฟชื่อเอื้องดินสยามหรือนกคุ้มไฟสยาม) *Arachnis siamensis* Blume (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลอะแรคนิสหรือ สกุงแมลงปอ) *Ascochilus siamensis* Ridl. (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลแอสโคคิลิสหรือสกุลเอื้องปากถูง) *Bulbophyllum siamense* Rchb.f. (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลบัลโบฟิลลัมหรือสกุลสิงโตชื่อสิงโตสยาม) *Ceratostylis siamensis* Blume (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลเซราโตสไตลิสหรือสกุลเอื้อง กาบใบเส) *Cymbidium siamensis* Sw. (กล้วยไม้ดิน/อิงอาศัยสกุลซิมบิเดียมหรือ สกุงกะระหรือน) *Didymoplexiella siamensis* (Rolfe) Seidenf. (กล้วยไม้ดิน/ กินซากสกุลไดดีมเพล็กซ์อิเอลลาหรือสกุลกล้วยส้มสยามชื่อกล้วยส้มสยาม) *Disperis siamensis* Rolfe ex Downie (กล้วยไม้ดินสกุลไดสเพริสพบที่ดอยสุเทพ เชียงใหม่) *Drymoda siamensis* Schltr. (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลดริมโอดาหรือสกุล ทับทิมสยามชื่อเอื้องแคระหรือทับทิมสยาม) *Eria siamensis* Schltr. (กล้วยไม้ดิน/ อิงอาศัยสกุลเอเรียชื่อเอื้องตะขาบขาวหรือก้านก่อ) *Eulophia siamensis* R. Br. Ex Lindl. (กล้วยไม้ดินสกุลอูลอโฟอาหรือสกุลหมวกกลิ้ง) *Geodorum siamensis* Rolfe ex Downie (กล้วยไม้ดินสกุลเกอโดรัมหรือสกุลว่านจูนางชื่อว่านจูนาง) *Habenaria siamensis* Willd. (กล้วยไม้ดินสกุลฮาเบนาเรียหรือสกุลสังหิน) *Liparis siamensis* Rich. (กล้วยไม้ดิน/อิงอาศัยสกุลลิปาริสหรือสกุลเอื้องข้าวสารชื่อฉัตรมรกต) *Neuwiedia siamensis* Blume (กล้วยไม้ดินสกุลนูวีเอเดีย) *Pomatocalpa siamensis* Breda (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลโพมาโตคัลปาหรือสกุลช้างดำ) *Vanilla siamensis* Mill. (กล้วยไม้ดินสกุลวานิลลาหรือสกุลพลูช้าง) กล้วยไม้กลุ่มที่มีชื่อชนิด (species) ว่า “ประเทศไทย” *Acampe thailandica* Lindl. (กล้วยไม้อิงอาศัย สกุงอะแคมเปหรือสกุลเอื้องตีนตุ๊กแก) *Acanthephippium thailandica* Blume (กล้วยไม้ดินสกุลอะแคนเทพิปปิเยียมหรือสกุลนกแก้วปากหงาย) *Amitostigma thailandica* Schltr. (กล้วยไม้ดินอะมิโตสติกมาหรือสกุลข้าวตอกหินพบที่ดอย เชียงดาว เชียงใหม่) *Bulbophyllum thailorum* Thouars (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลบัล โบฟิลลัมหรือสกุลสิงโต) *Ceratostylis thailandica* Blume (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลเซ ราโตสไตลิสหรือสกุลเอื้องกาบใบเส) *Cheirostylis thailandica* Lindl. (กล้วยไม้ดิน สกุงไครอสไตลิสหรือสกุลประกายพริกพบที่จังหวัดกาญจนบุรี) *Coelogyne thailandica* Seidenf. (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลซีโลกินีหรือสกุลเอื้องหมากเหลี่ยมชื่อ

กล้วยไม้มีชื่อชนิดว่า “ไทยแลนด์” เอื้องเทียนไทย *Coelogyne thailandica* (บน)
เอื้องลิ้นดำ *Luisia thailandica* (กลาง)
และเอื้องต่อหัวแดง *Micropera thailandica* (ล่าง)

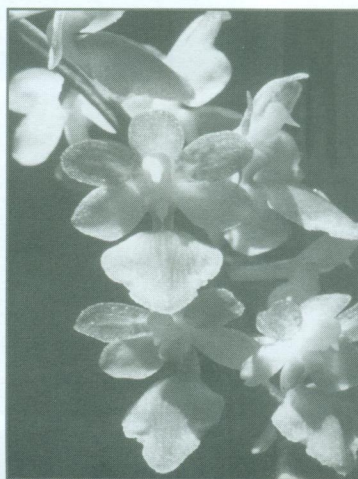
ที่มา: วีระชัย (2551ข); อดิพันธ์ (2546)

เอื้องดินสยาม
ensis (กลาง)
ensis (ล่าง)

46)

Smith (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลสนิเปียหรือสกุลเอื้องตาเข้) กล้วยไม้กลุ่มที่มีชื่อชนิด (species) “ตามแหล่งที่พบ” *Aerides krabiense* Seidenf. (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลแอริดีสหรือเอื้องกุหลาบพบที่กระบี่ชื่อกุหลาบกระบี่) *Bulbophyllum kanburiense* Seidenf. (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลบัลโบฟิล์มหรือสกุลสิงโตชื่อเอื้องพายทองพบที่กาญจนบุรี) *Bulbophyllum khaoyaiense* Seidenf. (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลสิงโตพบที่เขาใหญ่) *Bulbophyllum sutepense* (Rolfe) Seidenf. & Smittinand (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลสิงโตชื่อสิงโตสุเทพพบที่ดอยสุเทพ เชียงใหม่) *Bulbophyllum wangkaense* (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลสิงโตชื่อสิงโตวังกะพบที่วังกะสังขละบุรี กาญจนบุรี) *Cleisostoma chantaburiense* Blume (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลเคลโซสโตมาหรือสกุลเขาแพะชื่อก้างปลาเมืองจันทพบที่จันทบุรี) *Cleisostoma krabiense* Blume (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลเขาแพะพบที่กระบี่) *Dendrobium kanburiense* Sw. (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลเด็นโดรเบียมหรือสกุลหวายพบที่กาญจนบุรี) *Dendrobium sutepense* Rolfe ex Downie (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลหวายชื่อเอื้องชะมะลิปพบที่ดอยสุเทพ เชียงใหม่) *Didymoplexiopsis khirivongensis* Seidenf. (กล้วยไม้ดิน/กินซากสกุลไดดีโมเพล็กซ์ชื่ออบชิสหรือสกุลเอื้องคีรีวงศ์) *Eria sutepensis* Rolfe ex Downie (กล้วยไม้ดิน/อิงอาศัยสกุลอีเรียชื่อเอื้องนึมดอยสุเทพพบที่ดอยสุเทพ เชียงใหม่) *Gastrochilus sutepensis* D. Don (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลแกสโตรคิลิสหรือสกุลตีนเต่าพบที่ดอยสุเทพ เชียงใหม่) *Liparis sutepensis* Rolfe ex Downie (กล้วยไม้สกุลลิพาริสหรือสกุลเอื้องข้าวสารชื่อเอื้องมรดก) *Oberonia kanburiensis* Lindl. (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลออเบิร์เนียหรือสกุลหางปลาพบที่กาญจนบุรี) *Thrixspermum sutepense* (Rolfe ex Downie) Tang & Wang (กล้วยไม้อิงอาศัยสกุลทริกซ์สเปอร์มัมหรือสกุลเอื้องแมงมุมพบที่ดอยสุเทพ เชียงใหม่) หรือกล้วยไม้ที่มีชื่อชนิดย่อย (sub-species) *Doritis pulcherrima* var. *chumpornensis* (Lindl.) J. J. Sm. (กล้วยไม้ดินสกุลดอริทิสพบที่ชุมพรชื่อม้าวิ่งชุมพร) (ข) **ต้นกล้วยไม้พันธุ์ลูกผสม** ได้มาโดยการผสมพันธุ์ของมนุษย์ ซึ่งจัดว่าเป็นการพัฒนาพันธุ์กล้วยไม้ขึ้นมาใหม่จากการนำกล้วยไม้ต่างสกุล (Intergeneric Hybridization) มาผสมกัน เช่นสกุลช้าง (*Rhynchostylis*) x สกุลกุหลาบ (*Aerides*) x สกุลแมลงปอ (*Arachnis*) ได้ *Sagarikara* (การเขียนชื่อตัวอักษรตัวแรกจะเป็นตัวใหญ่ที่เหลือเป็นตัวเล็กและเป็นตัวเอนทั้งหมด) และการผสมกล้วยไม้ต่างชนิดในสกุลเดียวกัน (Interspecific Hybridization) จึงมีผลทำให้เกิดรูปร่างลักษณะที่แตกต่างและห่างไปจากลักษณะกล้วยไม้ในธรรมชาติมาก กล้วยไม้พันธุ์ลูกผสมต่างชนิดเหล่านี้จะมีศูนย์กลาง

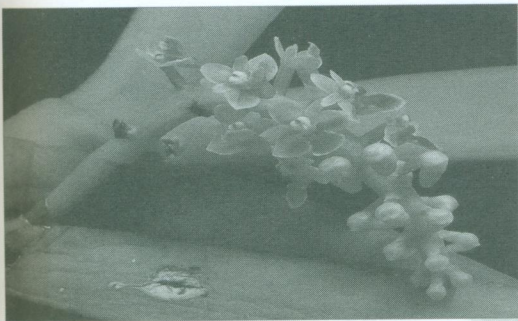
พิจารณาบริการจดทะเบียนตั้งชื่อที่เป็นสากลอยู่ในประเทศอังกฤษคือ แชนเดอร์ “Sander” (อันเป็นชื่อบริษัทที่มีบทบาทอย่างมากในการผสมพันธุ์และสร้างสายพันธุ์กล้วยไม้ลูกผสมมาช้านาน จนมีทะเบียนรายชื่อกล้วยไม้ลูกผสมทั่วโลกที่ได้รับการจดทะเบียนตั้งชื่อ และเป็นที่ยอมรับให้ใช้ชื่อว่า “ทะเบียนรายชื่อกล้วยไม้ลูกผสมแชนเดอร์-SANDER’S LIST OF ORCHID HYBRIDS” และเริ่มมีการจัดพิมพ์เผยแพร่รายชื่อกล้วยไม้ลูกผสมเหล่านี้มาตั้งแต่ปี พ. ศ. 2489 จนถึงปัจจุบัน) การจดทะเบียนตั้งชื่อกล้วยไม้ลูกผสมนี้มีหลักเกณฑ์เช่นเดียวกับการตั้งชื่อกล้วยไม้จากธรรมชาติทั่วไป กล่าวคือการใช้ชื่อผู้ผสมหรือเครือญาติผู้ผสมหรือผู้เคารพนับถือหรือชื่อสถานที่เป็นชื่อพันธุ์กล้วยไม้ลูกผสมนั้นๆ ส่วนจะได้รับการจดทะเบียน จะต้องผ่านการตรวจสอบที่ชัดเจนแล้วว่า คู่ผสมของกล้วยไม้นั้นยังไม่มีผู้ใดนำมาผสมและนำมาจดทะเบียนไว้ก่อนแล้วและชื่อที่เสนอขอจดทะเบียนจะต้องไม่ขัดความรู้สึกในด้านคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังต้องขอจดทะเบียนภายหลังจากมีการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ลูกผสมใหม่นี้จนออกดอกและบรรยายรายละเอียด เช่นชื่อผู้ผสม วันเดือนปีที่ผสม การออกดอกครั้งแรก ขนาดของดอก สีดอก ตลอดจนลักษณะส่วนต่างๆ ของดอก ให้ชัดเจนตามแบบฟอร์มที่กำหนดไว้ แต่ถ้าผู้ขอจดทะเบียนมิใช่ผู้ผสมพันธุ์ จะต้องมีหลักฐานการอนุญาตให้จดทะเบียนได้จากผู้ผสมกล้วยไม้ต้นนั้นๆ พร้อมชำระค่าธรรมเนียมตามกฎหมายที่ได้วางไว้แล้ว ยกเว้นมีเหตุให้ได้รับการปฏิเสธการขอจดทะเบียนดังกล่าว ส่วนชื่อที่ขอจดทะเบียนใหม่จะต้องมีชื่อสกุล (Genus) ยังคงเหมือนการตั้งชื่อกล้วยไม้จากธรรมชาติหรือกล้วยไม้พันธุ์แท้ ส่วนชื่อชนิด (species) ตัวอักษรตัวแรกจะต้องเป็นตัวใหญ่และตั้งตรงทุกตัวอักษรของชื่อชนิด แต่ถ้าได้รับอนุญาตให้มีการจดทะเบียนตั้งชื่อตาม

กล้วยไม้ไม่มีชื่อชนิดเป็น “สถานที่” เอื้องกุหลาบกระบี่หรือเอื้องกุหลาบพวงชมพู *Aerides krabiensis* (ซ้าย) เอื้องมรดก *Liparis sutepensis* (กลาง) และสิงโตสุเทพ *Bulbophyllum sutepense* (ขวา)

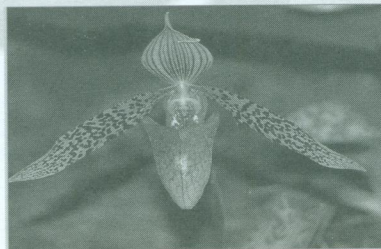
ที่มา: วีระชัย (2551ก); อดฉันท (2546)

สากลอยู่ใน
 (อันเป็นชื่อ
 ภูและสร้าง
 ะเป็นราย
 ะเป็นตั้ง
 ียนรายชื่อ
 S LIST OF
 ท์เผยแพร่
 พ. ศ. 2489
 ้ลูกผสมนี้
 ากธรรมชาติ
 ติผู้ผสมหรือ
 กล้วยไม้ลูก
 ึ่งผ่านการ
 ันนั้นยังไม่มี
 อนแล้วและ
 ู้สึกในด้าน
 ากนี้ยังต้อง
 ึ่งกล้วยไม้
 ะเอียด เช่น
 ึ่งแรก ขนาด
 ๆ ของดอก
 ้ถ้าผู้ขอจด
 การอนุญาต
 ้พร้อมชำระ
 ้วย ยกเว้นมี
 ียนตั้งกล่าว
 ุล (Genus)
 รมชาติหรือ
 ักขรตัวแรก
 ของชื่อชนิด
 ตั้งชื่อตาม

กล้วยไม้ที่มีชื่อสกุลเป็น "ชื่อบุคคล" ชื่อเข็มหนู *Smitinandia micrantha*

ที่มา : อดฉันท (2546)

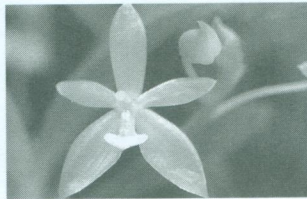
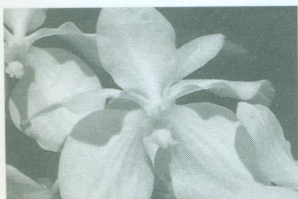
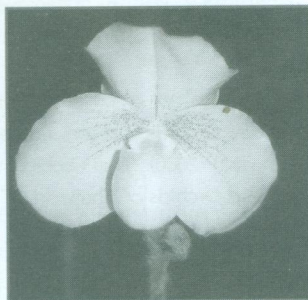
กล้วยไม้ที่มีชื่อชนิดเป็น "ชื่อบุคคล" รองเท้านารี
 สุชะกุล *Paphiopedilum sukhakulii*

นางอัสสาคริก *Pecteilis sagarikii* (ซ้าย) หวายจิตติมา *Dendrobium chittimae* (กลาง) และสิงโตอาจารย์เต็ม *Bulbophyllum smitinandii* (ขวา)

ที่มา: วีระชัย (2551ก); อดฉันท (2546)

ที่เสนอขอได้ จะมีการประกาศอย่างเป็นทางการลงในวารสารรายเดือนของสมาคมกล้วยไม้อังกฤษและวารสารสมาคมกล้วยไม้
 อเมริกัน ดังตัวอย่างเช่น *Potinara Burana Beauty* เป็นลูกผสมระหว่าง *Potinara Netrasiri Starbright* X *Cattleya*
Netrasiri Beauty และขอจดทะเบียนโดยคนไทยชื่อ P. Buranaraktham (พี. บุรณรักษ์ธรรม) เมื่อ ปี 1996 (2539) เป็นต้น

กล้วยไม้มีชื่อชนิดและชนิดย่อยเป็น "ลี" เอื้องตาลหิน
Eria discolor (บนซ้าย)
 รองเท้านารีขาวสตูล *Paphiopedilum niveum* (บนขวา)
 ฟ้ามุ่ยเผือก *Vanda coerulea* var. *alba* (ล่างซ้าย)
 และเขากวางอ่อนเผือก *Phalaenopsis cornu-cervi* var.
alba (ล่างขวา)

ที่มา: อดฉันท (2546); Vaddhanaphuti (2001)

